

Голас Радзімы

№ 12 (1738)
25 сакавіка 1982 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Немагчыма ўявіць сённяшні беларускі балет без заслужанага дзеяча мастацтваў рэспублікі, лаўрэата Усесаюзнага і міжнародных конкурсаў балетмайстраў, народнага артыста БССР, харэографа Валянціна Елізар'ева. З асобай гэтага выдатнага майстра ў значнай ступені звязваецца поспех нашага класічнага танца ў апошнія гады. Яго пастаноўкі «Кармэн-сюіта» Ж. Бізэ — Р. Шчадрына, «Стварэння свету» А. Пятрова, «Ціля Уленшпігеля» Я. Глебава, «Адажыета» Г. Малера, «Камернай сюіты» Р. Шчадрына на сцэне Вялікага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР набылі сусветную вядомасць, а іх аўтару прынеслі шырокае прызнанне. Пospех велізарны. І здзіўляючы — бо балетмайстар яшчэ вельмі малады. Але ўжо восем гадоў узначальвае балетную трупу, куды прыйшоў адразу пасля заканчэння кансерваторыі.

Творчаму почырку маладога харэографа ўласцівы наватарства, экспрэсіўнасць выяўленчых сродкаў і глыбокая інтэрнацыянальная аснова — яе жывяць лепшыя здабыткі як саюзнага, так і замежнага балетаў. За дасягненні і вялікія заслугі ў развіцці мастацтва летась В. Елізар'ева ўзнагародзілі ордэнам Дружбы народаў. Цяпер Валянцін Елізар'еў ставіць новы спектакль — балет «Шчаўкунчык» П. Чайкоўскага. У гэтай яго рабоце выразна заўважаецца зварот да класічнай манеры пастановак. Неўзабаве глядач убачыць спектакль на сцэне.

НА ЗДЫМКАХ: галоўны балетмайстар тэатра В. ЕЛІЗАР'ЕЎ падчас рэпетыцыі; сцэны з балетаў — «Стварэнне свету», «Кармэн-сюіта», «Ціль Уленшпігель».

Фота В. ДРАЧОВА.

ФОРМЫ СУВЯЗІ ПАРЛАМЕНТА
З ГРАМАДЗЯНАМІ

«Жаночая пошта ўрада»
стар. 2

КУРС НА ГОНКУ УЗБРАЕННЯЎ СУ-
ПЯРЭЧЫЦЬ ІНТАРЭСАМ НАРОДАЎ

«Новые советские мирные
инициативы»
стар. 4

СТАРАЖЫТНЫ АРХІЎ СЛУЖЫЦЬ
СУЧАСНІКАМ

«Зберагаючы для нашчадкаў»
стар. 7

падзеі • людзі • факты

XVII З'ЕЗД ПРАФСАЮЗАЎ СССР

З 16 па 20 сакавіка 1982 года ў Крамлёўскім палацы з'ездаў працаваў XVII з'езд прафсаюзаў СССР — самай масавай з грамадскіх арганізацый. Савецкія прафсаюзы аб'ядноўваюць цяпер 130 мільёнаў працоўных усіх нацый і народнасцей краіны.

У зале Палаца з'ездаў прысутнічала больш пяці тысяч дэлегатаў, імёны многіх з іх вядомы ўсёй краіне.

На з'ездзе з прамовай выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў.

Са справаздачным дакладам выступіў старшыня ВЦСПС С. Шалаеў.

З'езд разгледзеў арганізацыйныя пытанні, выбраў кіруючыя органы прафсаюзаў краіны, прыняў зварот да працоўных і прафсаюзаў свету. У гэтым дакуменце гучыць настойлівы заклік да людзей працы і прафсаюзаў усіх краін — усёй магутнасцю рабочай салідарнасці перашкодзіць гонцы ўзбраенняў, зрабіць сумесныя рашаючыя захады супраць сіл агрэсіі і мілітарызму, якія пагражаюць паставіць чалавецтва на грань светнай тэрмаядзернай катастрофы.

У рабоце з'езда савецкіх прафсаюзаў прыняла ўдзел 131 дэлегацыя з 123 краін, якія прадстаўлялі 160 нацыянальных прафцэнтраў і 8 міжнародных арганізацый.

УЗНАГАРОДЫ Л. І. БРЭЖНЕВУ

ЗАЛАТЫ МЕДАЛЬ СУСВЕТНАЙ ФЕДЭРАЦЫІ ПРАФСАЮЗАЎ

У час уручэння Л. І. БРЭЖНЕВУ Залатога медала Сусветнай федэрацыі прафсаюзаў.

У дні работы XVII з'езда прафсаюзаў СССР Генеральнаму Сакратару ЦК КПСС, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжневу ўрачыста ўручаны Залаты медаль Сусветнай федэрацыі прафсаюзаў. Ён удастоены гэтай ганаровай узнагароды за выдатныя заслугі, вялікі асабісты ўклад у справу абароны міру, умацавання дружбы і супрацоўніцтва паміж народамі, за паслядоўнае садзейнічанне барацьбе рабочага класа за свае правы.

Узнагароду ўручылі Старшыня Сусветнай федэрацыі прафсаюзаў (СФП) Ш. Гаптар, Генеральны сакратар СФП І. Закарыя, віцэ-старшыня СФП К. Гофман, А. Зіартыдзіс, Р. Вейга і І. Гупта.

«ЗАЛАТЫ МЕДАЛЬ НАЦЫІ» ЛНДР

У сувязі з 75-годдзем з дня нараджэння ўрад Лаоскай Народна-Дэмакратычнай Рэспублікі ўзнагародзіў Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнева «Залатым медалём нацыі». Прыбыўшы ў Савецкі Саюз з дружалюбным візітам Генеральны сакратар ЦК Народна-рэвалюцыйнай партыі Лаоса, Прэм'ер-Міністр ЛНДР Кейсон Фамвіхан уручыў 18 сакавіка ў Крамлёўскім палацы Генеральнаму сакратару ЦК КПСС, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжневу вышэйшую ўзнагароду ЛНДР — «Залаты медаль нацыі».

КУЛЬТУРНЫЯ СУВЯЗІ

НА АРБЦЕ ДРУЖБЫ

Дагавор аб творчым супрацоўніцтве падпісалі Славенскі нацыянальны тэатр горада Марыбора і Беларускае дзяржаўнае акадэмічнае тэатр імя Я. Купалы. Ён прадугледжвае абмен пастаноўчымі групамі, узаемныя гастролі, а таксама вывучэнне мастацкага вопыту.

У апошні час пашыраецца новая форма супрацоўніцтва — заключэнне доўгатэрміновых дагавораў аб дружбе і культурным абмене паміж тэатрамі сацыялістычных краін. Так, напрыклад, багаты вопыт супрацоўніцтва з Люблінскім тэатрам Польскай Народнай Рэспублікі мае Брэсцкі абласны драматыч-

ны тэатр. А Гродзенскі абласны драматычны тэатр — з калегамі з Беластоцкага тэатра. Трывалыя сувязі наладжаны паміж Дзяржаўным рускім драматычным тэатрам БССР імя М. Горкага і Берлінскім тэатрам (ГДР), які таксама носіць імя праслаўленага пісьменніка. На мінскай сцэне нямецкія майстры ажыццявілі пастаноўку камедыі Р. Штраля «Прынц Арно фон Валькенштэйн», а іх беларускія калегі, у сваю чаргу, паставілі ў Берліне бессмяротную камедыю М. Гогалі «Рэвізор».

3 ВІЗИТАМ У БЕЛАРУСЬ

ЦЕСНЫЯ КАНТАКТЫ

У Мінску знаходзілася група гасцей з Чэхаславакіі, у састаў якой уваходзілі педагогі і актывісты таварыства дружбы з СССР.

Даўнія вузы дружбы звязваюць беларускі і чэхаславацкі народы. Аб гэтым гаварылася ў час сустрэчы, якая адбылася ў Беларуска-чэхаславацкім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з зарубажнымі краінамі.

У час гутаркі нашы госці даведаліся аб мінулым і сённяшнім беларускай сталіцы, пра тыя кантакты, што маюць прадпрыемствы і ўстановы горада з прадпрыемствамі і ўстановамі ЧССР.

Выступаючы на сустрэчы, кіраўнік групы Антанін Дворжак падкрэсліў вялікую важнасць сяброўскіх сувязей, выказаў упэўненасць у тым, што яны будуць пашырацца і надалей.

Госці з ЧССР зрабілі паездку па горадзе, пабывалі на ВДНГ БССР, наведалі дзіцячы сад.

ВЫРАБЫ — ЗА МЯЖУ

ПА ЗАКАЗУ СЯБРОЎ

Трансфарматарныя падстацы Мінскага электратэхнічнага завода імя Казлова будуць выкарыстоўвацца для энергазабеспячэння цукровых заводаў Рэспублікі Куба. Мінчане аператыўна выканалі гэты важны заказ брацкай краіны, дзе шырока разгорнута мадэрнізацыя буйнейшай галіны прамысловасці. Канструктары максімальна уніфікавалі новыя падстацы з тымі, што выпускаюцца. Таму на прадпрыемстве не спатрэбілася карэнным чынам мяняць тэхналогію.

У гэтым годзе абсталяванне Мінскага электратэхнічнага завода будзе накіравана таксама ў Манголію, В'етнам, ЧССР.

ПРАПАНАВАЛІ ВУЧОНЫЯ

БУРАВЫ РАСТВОР... З САПРАПЕЛЯ

Даступны і танны азёрны глей — сапрапель прымянілі для стварэння буравага раствору супрацоўнікі Інстытута торфу Акадэміі навук БССР і Гомельскага аддзялення Беларускага навукова-даследчага геалагаразведчага інстытута. Раствор з сапрапеля стаў прымяняцца пры геалагаразведцы прыродных багаццяў. У практыцы буравых работ выкарыстоўваюцца спецыяльныя растворы з гліна-парашкоў, прыгатаваныя з выкарыстаннем розных рэагентаў, у тым ліку до-рагакаштучных.

Раствор жа з сапрапеля адрозніваецца ад традыцыйнага буравага раствору нізкім коштам, прастатой прыгатавання. Яго добрыя змазваючы ўласцівасці значна змяншаюць знос буравага інструменту, а паніжаная шчыльнасць павышае скорасць праходкі бура ў пародзе. Ён таксама адрозніваецца павышанай трываласцю да дзеяння высокіх тэмператур. Беларускае геалагаразведчае экспедыцыя выкарыстала яго пры бурэнні сальвых адкладанняў, дзе была пацверджана высокая ўстойлівасць гэтага раствору ў адносінах да дзеяння салеяў.

Новая тэхналогія дазваляе праходзіць шчыліны ў рыхлых няўстойлівых пародах, якія схільны да абвалаўтварэнняў. Важна і тое, што адпрацаваны буравы раствор можа выкарыстоўвацца як угнаенне ў сельскай гаспадарцы.

На падставе праведзеных работ можна меркаваць, што сапрапелявы буравы раствор, прапанаваны беларускімі вучонымі, знойдзе шырокае прымяненне пры асваенні прыродных багаццяў Заходняй Сібіры, Памір-Памір-Памір і іншых раёнаў краіны.

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

НОВЫ ЦЭНТР КАЛГАСА

З прыгарада Мазыра ў вёску Казенкі пераведзены цэнтр калгаса «Радзіма». Тут выраслі шматкватэрныя дамы, гандлёвы цэнтр, камбінат бытавога абслугоўвання, Дом культуры.

Будаўніцтва жылля і культурна-бытавых аб'ектаў у апошнія гады ў гэтай гаспадарцы выдзецца асабліва актыўна. На гэтыя мэты выдзелена ўжо больш як 5 мільёнаў рублёў. Нядаўна здадзены ў эксплуатацыю адміністрацыйны будынак, дзе размясцілася праўленне калгаса і сельсавет. Побач узводзіцца сярэдняя школа, пракладваюцца вуліцы і тратуары.

РАБОЧЫ СТАВІЦЬ ПРАБЛЕМУ

ПЕРАД САВЕТАМ МІНІСТРАЎ

«ЖАНОЧАЯ ПОШТА» УРАДА

Нядаўна прадметам абмеркавання на пасяджэнні Савета Міністраў Беларусі сталі пісьмы трох работніц з розных прадпрыемстваў харчовай і лёгкай прамысловасці. Іх аўтараў аб'ядноўвала агульная думка — ураду рэспублікі варта прыняць больш энергічныя меры для мадэрнізацыі станочнага парка. Гэта дазволіць на тых жа вытворчых плошчах атрымаваць больш прадукцыі.

— У адрас урада Беларусі штогод прыходзіць да пяці тысяч пісем, — расказвае Ніна Сняжкова, намеснік Старшыні Савета Міністраў рэспублікі. — Прыкладна палавіна з іх — ад жанчын. Круг праблем і пытанняў, якія яны ўзнялі, зусім не з'яўляецца «чыста жаночым». Многія пісьмы, напрыклад, змяшчаюць прапановы па паліпашэнню дзейнасці плануючых органаў, канкрэтных прадпрыемстваў і мясцовых органаў улады. Разам з тым у шэрагу пісем закранаюцца праблемы, якія звычайна ў большай ступені хвалююць жанчын, чым мужчын. Я маю на ўвазе, у прыватнасці, розныя бакі жыцця сям'і, выхаванне дзяцей і моладзі, развіццё сеткі дашкольных устаноў, спецыялізаваных здраўніц для сумеснага адпачынку бацькоў з дзецьмі і г. д.

Калі прааналізаваць праблемы, якія падказаны пісьмамі жанчын і над вырашэннем якіх працуе цяпер урад, то найбольш значнай з іх прадстаўляецца наступная. Хоць у савецкім грамадстве забяспечана фактычная роўнасць жанчын і мужчын ва ўсіх сферах жыцця (у нашай рэспубліцы,

напрыклад, жанчыны займаюць вядучыя становішчы ў ахоўе здароўя, народнай адукацыі, у многіх галінах народнай гаспадаркі), тым не менш многае яшчэ трэба будзе зрабіць, каб выслабаныя жанчыны ад лішніх хатніх клопатаў. Шлях вырашэння гэтай задачы відавочны — развіццё сферы абслугоўвання, шырокае ўкараненне ў хатнюю гаспадарку бытавой тэхнікі.

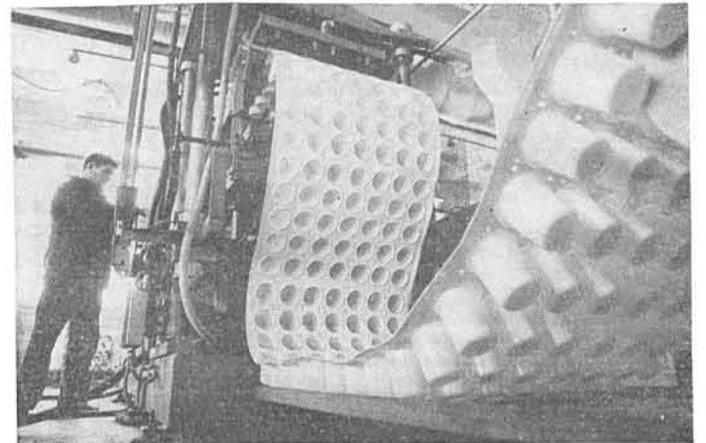
Пэўныя зрухі ў гэтай галіне ўжо ёсць. Сёння ў Беларусі дзейнічае звыш 11 тысяч прадпрыемстваў грамадскага харчавання (у параўнанні з 1970 года іх стала ўдвая больш). Агульны ж аб'ём бытавых паслуг, аказваемых насельніцтву, узрос за гэтыя гады ў 2,5 раза, прычым у сельскай мясцовасці — нават у 3,5 раза. У гэтай пяцігодцы (1981—1985 гады) мяркуецца павялічыць аб'ём гэтых паслуг яшчэ ў паўтара раза.

— Зразумела, — гаворыць у заключэнне Ніна Сняжкова, — пісьмы зусім не адзіная форма кантактаў «радавых» грамадзян з урадам рэспублікі.

Старшыня Савета Міністраў, яго намеснікі, іншыя адказныя супрацоўнікі кіруючых савецкіх органаў рэгулярна выступаюць перад насельніцтвам са справаздачамі аб сваёй дзейнасці. Акрамя таго, у ДOME ўрада ўстаноўлены гадзіны прыёму грамадзян кожным з членаў кабінета.

У мінулым 1981 годзе на такіх прыёмах пабывала каля дзвюх тысяч чалавек, з якіх каля палавіны — жанчыны.

Анатоль СТУК,
карэспандэнт АДН.

Барысаўскі вопытны завод полімернай тары «Паліміз» адпраўляе прадукцыю чатыромстам спажывцам. Тару для расфасоўкі малака, смятаны, плаўленыя сыроў і іншыя малочныя вырабы, упакоўваючы матэрыялы для мясных і каўбасных прадуктаў атрымаваюць мясамалочныя камбінаты краіны. Дасканалы абсталяванне дазваляе эканамічна расходаваць матэрыялы. 16 тон полістырола, тону цэлулоіда і тры тоны фарбы прадпрыемства эканоміць у год і выпускае дадаткова да задання на 140 тысяч рублёў вырабаў.

НА ЗДЫМКАХ: участак вытворчасці полістырольных шклянак; узоры прадукцыі прадпрыемства.

...І ЗБУДУЦЦА МАРЫ

Хлопчык марыць стаць мараком. Усё было б добра, ды толькі зрок падводзіць. І тады ён становіцца адным з пацыентаў афтальмалагічнага аддзялення 4-ай Мінскай дзіцячай клінічнай бальніцы—лячэбна-дыягнастычнага цэнтру па аказанню дапамогі дзецям, якія пакутуюць ад хваробы вачэй.

Спецыялісты аддзялення распрацавалі сістэму трэніроўкі зроку. Яна ажыццяўляецца як з дапамогай аптычных прыстасаванняў, так і шляхам правядзення цыклу спецыяльных практыкаванняў. Дастаткова настойліваць у выкананні прадпісанняў урачоў дазваляе не толькі стабілізаваць, але і палепшыць зрок.

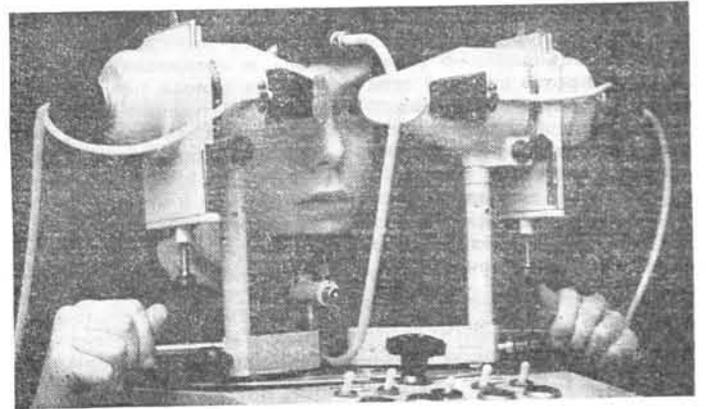
У асабліва цяжкіх выпадках на дапамогу пры-

ходзяць умелыя рукі хірургаў. З ювелірнай дакладнасцю пры дапамозе спецыяльных мікраскопаў выконваюць урачы складанейшыя аперацыі на вачах.

Многім дзецям падарылі афтальмолагі бальніцы радасць бачыць свет, магчымаць ажыццявіць сваю мару! І ўзнагарода вучоным — бясконная ўдзячнасць дзяцей і іх бацькоў.

НА ЗДЫМКАХ: бачу свет!..; аперацыйная сястра Таццяна ГУРАНЧЫК; загадчык аддзялення кандыдат медыцынскіх навук Уладзіслаў БІРАН рыхтуецца да каагуляцый пашкоджанай сятчаткі вока пры дапамозе лазера; Вася КОЗЕЛ трэніруе зрок на сінаптафары.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

ВАСЬМЁРА З СЯМ'І ГЛЁКАВЫХ

Да Вялікай Айчыннай вайны ў Вішове Бялыніцкага раёна ды і ў іншых навакольных вёсках добра ведалі Фёдора Глёкава. Вясковы ўмелец, ён мог аднолькава ладна збудавать хату або хлеў, змайстраваць цэбрык ці кадку, скласці печ... А як толькі на вясковых палетках з'явіліся першыя трактары, Глёкаў стаў механізатарам.

— Усё, што чалавек умеє рабіць, — гаварыў ён, — не цяжар на плячах...

Хто яго ведае, як бы склаўся далейшы лёс Глёкава, калі б не вайна. Загінуў ён у адным з баёў з гітлераўцамі. Асірацела ў Вішове салдацкая сям'я. На руках жонкі Глёкава Аляксандры засталася васьмёра дзетак. Старэйшай Дуні тады было толькі чатырнаццаць. Астатнія ж — Іван, Сяргей, Аліна, Аркадзь, Ніна, Ліда і Мікола — адзін за аднаго меншыя. Нялёгка было сям'і. Аляксандра Сяргееўна працавала ў калгасе і даглядала дзяцей. Усе васьмёра закончылі школу.

Нават і Ліда, якая ў змочныя часіны фашысцкай акупацыі, цяжка захварэўшы, спачатку страціла слых, а потым і мову. Яна вучылася ў Мсціслаўскай школе для глуханямых дзяцей, а потым закончыла спецыяльную дзесяцігодку ў Ленінградзе. Адтуль паступіла ў авіятэхнічнае вучылішча і атрымала дыплом спецыяліста. Тым часам чацвёра яе братоў у розныя гады вучыліся ў Магілёўскім політэхнічным тэхнікуме. Сяргей атрымаў дыплом з адзнакай і быў накіраваны на вучобу ў інстытут, Івана, Аркадзя і Мікалая прызначылі на працу ў адно з канструктарскіх бюро Мінска. Працуючы тут, яны не перапынялі вучобу на вячэрнім аддзяленні Беларускага політэхнічнага інстытута і паспяхова скончылі яго, стаўшы інжынерамі-канструктарамі. Вось так была ўтворана потым працавітая і дружная канструктарская група братоў

Глёкавых, да якой пазней далучыліся яшчэ Сяргей і Ліда.

Цяпер Сяргей Глёкаў узначалывае гэта бюро. Спраектаваныя братамі Глёкавымі станкі бездакорна дзейнічаюць у розных галінах машынабудавання і не толькі ў нашай краіне, але і ў краінах сацыялістычнай садружнасці.

Сёстры Глёкавы таксама сталі выдатнымі людзьмі. Выбіралася дэпутатам Вярхоўнага Савета рэспублікі Аліна. Еўдакія — педагог. Яна атрымала вышэйшую адукацыю і выкладае матэматыку ў адной з сярэдніх школ Свіслацкага раёна, што на Гродзеншчыне. На Магілёўскім аўтамабільным заводзе працуе Ніна. А што ж маці? Аляксандра Сяргееўна цяпер на заслужаным адпачынку, ёй прызначана дзяржаўная пенсія. Жыве па-ранейшаму ў Вішове. Заўсёды чакае да сябе ў госці сваіх дзяцей і ўнукаў. Радуюцца іх поспехам у працы і вучобе, іх шчасліваму лёсу.

І. СІДАРЭНКА.

ДОБРЫ ВЕЧАР, МАМА!

Мне падабаецца Мінск вечарам. Яркія, ззяючыя вітрыны магазінаў напамінаюць экраны каляровых тэлевізараў. Мноства святла захапляе, быццам паўночнае ззянне — залітыя святлом салоны аўтобусаў, трамваеў, тралейбусаў, ліхтары, рэклама, светафоры, рознакаляровыя вокны дамоў... Здаецца, па гэтых вокнах можна вызначыць, якія людзі жывуць за імі. Знаёмыя вокны гэтага дома пакуль цёмныя, але яны для мяне заўсёды самыя светлыя. Я раскажу вам пра іх гаспадыню.

...На вуліцы вечарам заўсёды вельмі шмат прахожых. Адны спяшаюцца, другія проста гуляюць, трэція з нецярпеннем накручваюць тэлефонны дыск тэлефона-аўтамата.

Кожны вечар, вяртаючыся з работы, я таксама прыходжу да тэлефона з загадзя падрыхтаванай манеткай. На гэты раз мама не адказвае. Дзіўна. Маг-

чыма, на рабоце затрымалася. Заходжу па дарозе ў магазін, затым зноў — да аўтамата. Тэлефон маўчыць, і я вырашаю, што мама яшчэ на рабоце. Толькі думаць пра яе не перастаю ўжо да самага дому...

Дзіўны чалавек! Гатова цэлымі днямі сядзець над лічбамі — яна ў мяне бухгалтар.

Мама нарадзілася ў Мінску. Калі ёй было 8 гадоў, пачалася вайна. На яе вачах гінулі людзі, разбураліся дамы. Мама раскажвала, як з сястрой і маці праводзілі свайго бацьку на фронт, з якім нецярпеннем чакалі ад яго пісем.

На іх вуліцы пасля вызвалення ацалелі толькі мамін дом. Сюды і прынёс пашталён пісьмо з фронту, якое азмрочыла радасць перамогі.

«Паважаная Ганна Данілаўна, — паведамлялася бабулі, — ваш муж Якутовіч Іосіф Андрэевіч загінуў смерцю храбрыч у баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі...»

Так бабуля засталася з дзюма дочкамі, адна з іх — мая маці. Падобнае перажылі многія мінчане.

У нас захоўваецца запісная кніжка маёй бабулі, удзельніцы аднаўлення Мінска. Вось радкі з яе:

«5 кастрычніка — пераноска грузаў — 2 гадзіны.

2 лістапада — земляныя работы — 9 гадзін.

18 красавіка — перанос рээк — 13 гадзін...»

У гэтай рабоце прымалі ўдзел і дзеці. Мая мама, яе сястра, якім у той час было крыху больш як па 10 гадоў.

Вось мае дзіцячыя ўспаміны сагрэты цеплынёй матчыных рук, пшчотных, надзейных, добрых. Як я радавалася, калі ішла з мамай за руку на заняткі ў школу фігурнага катання, у музычную школу! (У мамы ў такія гады была іншая дарога!)

Мая мама Лілія Якутовіч была адным з першых экскурсаводаў у Мінску. Часта брала мяне з сабой. Я любіла сядзець побач з ёю, глядзець па баках. Ганарылася тым, як уважліва слухаюць маю маму турысты.. Усхвалявана і пранікнёна раскажвала яна аб Мінску.

І вось, закончыўшы школу, я таксама прыйшла ў экскурсійнае бюро. Першым маім на-

стаўнікам была мама. Яна была строгай і патрабавальнай, калі я вучылася, добрай і разумеючай, калі я хвалявалася перад маёй першай самастойнай экскурсіяй. Такой жа яна была і тады, калі я ад'язджала ў Маскву на Усесаюзны конкурс экскурсаводаў алімпійскіх гарадоў. Кожны вечар званіла ёй. Скардзілася на сваю няўпэненасць, на страх і дрэнныя прадчуванні. Яна не супакойвала мяне, а толькі гаварыла: «Ты ж не на конкурсе прыгажосці. Ты прадстаўляеш Беларусь, Мінск. А таму будзь вартай гэтага гонару!»

Закончыўся конкурс. Я імчуся да тэлефона, але ніяк не магу набраць нумар. Пальцы дрыжаць, вочы засцілаюць слёзы радасці. Але вось пачула яе голас у трубцы і зноў плачу. Доўга не магла сказаць слова, а калі, урэшце, вырвалася: «Мамачка! Я перамагла!», пачула, што плача мама. Я зразумела, як яна хвалявалася за мяне. Гэта была яе перамога. Бо ўсё тое, што ўмею я, — гэта яе заслуга. Мае хваробы і няўдачы, мае экзамены, работа, вучоба — гэта яе жыццё. Яе рукі адводзілі ад мяне ўсе беды.

Зараз я дарослая, але маю вялікую патрэбу ў яе парадзе, ласцы і падтрымцы. І яна застаецца жыццярэадаснай, чэснай, добрай, спагадлівай, пшчотнай — маёй мамай!

...Зноў набіраю нумар і чую родны голас: «Слухаю вас». «Мамуля! Гэта я. Добры вечар!»

І. СТАЦЭВІЧ.

МІЛЫ СЭРЦУ КУТОК

— Тамара прыехала, вярнулася, — нехта радасна выкрыкнуў на аўтобусным прыпынку...

І вось Тамара Бука ў акружэнні сябровак крочыць па заснежаных вулачках роднай вёскі. Усё тут так міла і блізка. І гэтыя віхравыя дымкі з комінаў, і навек зрубленыя домкі,

гучны вясковы гомаў і цішыня... Там, у горадзе, дзе яна працавала на заводзе пасля школы, таксама было па-свойму добра і цікава. Але ўвесь гэты час лавіла сябе на думцы, што дома было лепш. Адпрацуе змену, прыедзе на кватэру і ўспомніць маці, ферму, пачуе пах сырадою... І так зашчыміць сэрца! А тут пісьмы ад сябровак пашталён носіць: то пра вяселле ёй напішуць, а то пра канцэрт раскажуць... А яшчэ клічуць, гавораць каб дамоў вярталася. Маўляў, і ў саўгасе работа па душы знойдзецца. Ведалі, што Тамара не раз на ферме з маці была, кароў даіць ёй дапамагала і што вельмі любіла за жывёлай прыглядаць...

І вось яна дома. Маці не на радуецца. «Малайчына, — кажа, — вось адпачнеш, і да сябе вазьму. Маладыя рукі нам патрэбны».

А Тамара і не аднеквалася. Пайшла на ферму. Працавала спачатку падменнай даяркай, а потым за ёй замацавалі і пастаянную групу кароў. Старалася. Пераймала вопыт лепшых даярак. Атрымлівалася. Сярэднесутачныя надой раслі літаральна на вачах. І ўжо не яна, а да яе ішлі даяркі. «У чым сакрэт», — пыталіся адны. «Падзяліся вопытам», — прасілі другія.

І сапраўды. Але калі задацца мэтай разгадаць Тамарыны «сакрэты», то можна адзначыць, што яна любіць сваю работу, вельмі прывязана да фермы, не баіцца і тых цяжкасцей, якія не-не, ды і здароўца ў паўсядзённых справах. А адсюль і поспех. А яшчэ прызнанне. Дваццацігадоваму дзяўчыну выбралі дэпутатам Нясвіжскага райсавета. У мінулым годзе яна стала студэнткай-завочніцай заатэхнічнага аддзялення Смілавіцкага сельскагаспадарчага тэхнікума. Міне час, і Тамара Бука атрымае дыплом.

— Я абавязкова стану заатэхнікам і буду працаваць у сваім родным саўгасе «Гарадзейскі». — марыць яна. — І нікуды больш адсюль не паеду, бо вельмі люблю сваю вёску, рэчку і туманы над імі... Усё гэта роднае і такое блізкае майму сэрцу.

І. САВЕРЫНА.

НОВЫЕ СОВЕТСКИЕ МИРНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ

Из речи Л. И. БРЕЖНЕВА на XVII съезде профсоюзов СССР

НА XVII СЪЕЗДЕ ПРОФСОЮЗОВ СССР С РЕЧЬЮ ВЫСТУПИЛ ГЕНЕРАЛЬНЫЙ СЕКРЕТАРЬ ЦК КПСС, ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР Л. И. БРЕЖНЕВ. БОЛЬШОЕ МЕСТО В ВЫСТУПЛЕНИИ РУКОВОДИТЕЛЯ СОВЕТСКОГО ГОСУДАРСТВА БЫЛО УДЕЛЕНО МЕЖДУНАРОДНОМУ ПОЛОЖЕНИЮ В МИРЕ, А ТАКЖЕ НОВЫМ ПРЕДЛОЖЕНИЯМ СССР ПО ОБУЗДАНИЮ ГОНКИ ВООРУЖЕНИЙ И ОСЛАБЛЕНИЮ НАПРЯЖЕННОСТИ. ЭТУ ЧАСТЬ ВЫСТУПЛЕНИЯ

Л. И. БРЕЖНЕВА МЫ И ПРЕДЛАГАЕМ НАШИМ ЧИТАТЕЛЯМ.

В наше время, как никогда, нужно единство трудящихся всех стран, их профессиональных союзов. Общих интересов много, очень много. И прежде всего — заинтересованность в ликвидации угрозы войны, в прекращении гонки вооружений, сохранении и упрочении разрядки. Это ясно показал X Всемирный конгресс профсоюзов. Он продемонстрировал нарастающую тягу к единству, солидарности на классовой, антиимпериалистической основе, к объединению усилий в борьбе против военной опасности, за укрепление мира.

Теперь о международном положении в целом. Сказать, что оно сложное и острое, — это, пожалуй, еще недостаточно. Оно внушает тревогу за все дальнейшее развитие международных отношений.

Посмотрите, например, что произошло на мадридской встрече государств — участников Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе.

По безопасности и сотрудничеству — таков мандат, данный этой конференции народами. Но вместо этого высокопоставленные представители правительств США и (явно под нажимом Вашингтона) некоторых других стран НАТО прибыли в Мадрид с совсем другим намерением: максимально отравить международную атмосферу. В качестве предлога были избраны внутренние события в Польше. Представители блока НАТО принялись указывать, как сейм и правительство ПНР и руководство ПОРП должны решать внутренние проблемы своей страны. Не обошлось и без клеветы на Советский Союз и другие страны социалистического содружества. Представители правительств, всячески опекающих самые кровавые и бесчеловечные режимы, какие есть сейчас в мире, учиняющих расправы над деятелями профсоюзов и других демократических организаций у себя дома, произносили, не краснея, речи о «защите прав человека».

Повторяю: польские дела были только предлогом. Социализм в Польше опрокинуть никому не удастся. Это, видимо, понимают и иностранные вдохновители польских контрреволюционеров. Действительная цель в Мадриде была в том, чтобы еще больше накалить общую атмосферу и этим облегчить реализацию зловещих планов США в отношении Западной Европы. Ее хотят превратить в стартовую площадку новых американских ракет. Превратить в громоздкий завод, который принял бы на себя ответный удар в случае конфликта. А заодно хотят еще больше помешать развитию нормальных экономических связей Западной Европы с социалистическими странами. Ведь эти связи явно не устраивают Вашингтон, для которого Западная Европа — один из главных экономических соперников.

Подобные действия заставляют серьезно задуматься о судьбах разрядки и мирного сотрудничества в Европе, да и не только в Европе.

Мадрид — это ведь только один из примеров последнего времени. Можно, пожалуй, сказать, что международные отношения в целом подошли сейчас к ясно обозначенной развилке дорог.

С одной стороны — путь укрепления мира и развития мирного сотрудничества между всеми государствами. Сотрудничества на основе строгого уважения независимости, прав и интересов каждого из них, на основе невмешательства во внутренние дела и совместных усилий по укреплению всеобщей безопасности и взаимного доверия. Этот путь четко намечен и в решениях хельсинкского совещания, и во многих других межгосударственных документах минувшего десятилетия. Он подтвержден и практическим опытом народов за это десятилетие — особенно народов Европы.

С другой стороны — путь, на который усиленно толкают человечество новоявленные поборники «холодной войны» и опасного балансирования на грани войны настоящей.

Они хотели бы отбросить в сторону сложившиеся на протяжении веков правовые и этические нормы отношений между государствами, перечеркнуть их независимость и суверенитет. Они пытаются переписать политическую карту мира, объявляя обширные регионы планеты на всех континентах зонами своих «жизненных интересов». Они присваивают себе «право» командовать одними, судить и «наказывать» других. Открыто, не стесняясь, провозглашают и пытаются претворить в жизнь планы экономической и политической «дестабилизации» неугодных правительств и государств. С беспримерным цинизмом радуются трудностям, которые переживает тот или иной народ. Нормальное общение и международную торговлю пытаются подменить «санкциями» и блокадой, контакты и переговоры — постоянными угрозами применения вооруженной силы, вплоть до угрозы применения ядерного оружия.

Просто диву даешься, когда видишь все это. И невольно возникает вопрос: чего в подобной политике больше — легкомыслия, недостатка опыта в международных делах или безответственного, прямо скажем — авантюристического подхода к серьезнейшим проблемам, затрагивающим судьбы человечества? Не у нас, а на страницах солидной буржуазной печати США подобная политика была названа «курсом на политическую катастрофу». Трудно оспаривать обоснованность этого определения.

Кстати, о блокадех и «санкциях». Советский Союз — страна большая, с мощной экономикой и богатыми ресурсами. А социалистическое содружество в целом — и того больше. Так что мы уж как-нибудь пережили бы, пусть в этом ни у кого не будет сомнений. А вот среди тех стран, которые Вашингтон именует своими союзниками, многие гораздо больше зависят от внешней торговли во всем своем развитии. Так что неизвестно, по чьим интересам больше бьет политика ковбойских наскоков

на международную торговлю и нормальные экономические связи.

Объективно говоря, курс на дальнейшее накаливание международной атмосферы, взвинчивание гонки вооружений, разрушение нормальных связей между государствами не сулит ничего хорошего ни одному народу. В том числе, конечно, и американскому. А бед может принести немало всему человечеству. Поэтому мы твердо убеждены: такой курс не может получить поддержку народов и не имеет будущего. И чем скорее это будет понято его инициаторами, тем будет лучше для всех.

Что касается Советского Союза, то мы твердо и неуклонно держим курс на прочный мир и мирное взаимовыгодное сотрудничество между всеми государствами, независимо от их общественного строя и политической системы. И, конечно, мы за то, чтобы участники встречи в Мадриде, когда она возобновит свою работу, перешли, наконец, к тому, ради чего встреча была организована, — к вопросам безопасности и сотрудничества в Европе. И чтобы был открыт путь к созыву конференции по военной разрядке и разоружению в Европе, в чем народы нашего континента так остро нуждаются.

Товарищи! Милитаристский курс и агрессивная политика блока НАТО во главе с США вынуждают нас принимать меры по поддержанию на должном уровне обороноспособность страны.

Это — суровая необходимость сегодняшнего мира, и она, конечно, требует отвлечения немалых средств в ущерб нашим планам мирного строительства. Но, как мне уже не раз приходилось говорить, мы не тратим и не будем тратить на эти цели ни одного рубля сверх того, что абсолютно необходимо для обеспечения безопасности нашего народа, его друзей и союзников. И будущее видится нам не в плане безграничного накопления гор оружия, а в плане достижения разумных договоренностей с другой стороной о взаимном снижении уровня военного противостояния.

В этой связи особого внимания заслуживает, конечно, проблема сокращения ядерного оружия в Европе. В данное время это, можно сказать, ключевой вопрос предотвращения растущей угрозы мировой ракетно-ядерной войны.

Вам известны, товарищи, конкретные и далеко идущие предложения Советского Союза по этому вопросу: от сокращения в три раза имеющихся в Европе и рассчитанных на Европу ядерных арсеналов обеих сторон до полного избавления континента от ядерных средств средней дальности и тактических. Известно также и то, что американская сторона до сих пор уходит от серьезного обсуждения и тем более решения этих вопросов, прикрываясь абсурдным требованием одностороннего ра-

зоружения Советского Союза, которое словно в издевку именуют в Вашингтоне «нулевым вариантом».

Но мы не теряем надежды на достижение разумной договоренности на началах равенства и одинаковой безопасности сторон. Более того — мы всячески этому способствуем и словом, и делом. Сейчас, дорогие товарищи, я могу сообщить вам о том, что, стремясь облегчить достижение справедливого соглашения о крупном сокращении ядерных средств обеих сторон в Европе и желая показать добрый пример, советское руководство приняло решение — ввести в одностороннем порядке мораторий на развертывание ядерных вооружений средней дальности в европейской части СССР. Уже развернутые здесь такие вооружения мы замораживаем в количественном и качественном отношении, замену старых ракет, известных как СС-4 и СС-5, на более новые — СС-20 приостанавливаем.

Этот мораторий будет действовать либо до достижения соглашения с Соединенными Штатами о сокращении ядерных средств средней дальности, предназначенных для Европы, на основе равенства и одинаковой безопасности, либо же до того времени, когда руководители США, пренебрегая безопасностью народов, все-таки перейдут к практической подготовке развертывания в Европе ракет «Першинг-2» и крылатых ракет.

Далее. Мы уже заявляли ранее, что при достижении согласованного между обеими сторонами моратория были бы готовы в порядке проявления доброй воли провести одностороннее уменьшение численности своих ядерных средств в Европе в счет будущего согласованного сокращения. Сейчас мы приняли решение сделать новый шаг, демонстрирующий нашу волю к миру и веру в возможность обоюдного соглашения. Советский Союз намерен уже в этом году, если не будет нового обострения международной обстановки, сократить по своей инициативе известное количество своих ракет средней дальности.

Объявляя об этих решениях, мы уверены, что народы всего мира оценят миролюбие и добрую волю, проявляемые Советским Союзом. Мы надеемся также, что и наши западные партнеры по переговорам сумеют ответить на это конструктивными шагами в духе доброй воли.

Вместе с тем мы считаем своим долгом со всей ясностью предупредить о следующем. Если бы правительства США и их союзников по НАТО, попирая волю народов к миру, все же осуществили свой план размещения сотен новых американских ракет в Европе, способных поражать объекты на территории СССР, в мире сложилась бы иная стратегическая ситуация. Возникла бы реальная дополнительная угроза нашей стране и ее союзникам со стороны Соединенных Штатов. Это вынудило бы нас принять такие ответные меры, которые поставили бы в аналогичное положение другую сторону, включая и непосредственно Соединенные Штаты, их терри-

торию. Об этом не следует забывать.

Это обстоятельство еще раз напоминает о том значении для судеб мира, для уменьшения угрозы мирового ядерного пожара, которое имеет вопрос договоренности между СССР и США об ограничении и сокращении стратегических ядерных вооружений. Договор на этот счет, подписанный в 1979 году, США, как известно, отказались ввести в действие. Дальнейшие переговоры по данной проблеме Вашингтон также до сих пор вести не желает. Между тем вопрос становится все более острым и неотложным.

Во-первых, реализация американских планов размещения в Европе новых ракет могла бы опрокинуть достигнутый к настоящему времени баланс стратегических средств обеих сторон — с труднопредсказуемыми последствиями для дальнейшего.

Во-вторых, разработка сторонами новых видов оружия массового уничтожения (если этому не положить конец на договорной основе) могла бы выбить почву из-под тех соглашений об ограничениях, сокращениях и контроле, которые сейчас еще возможны.

Поэтому мы призываем правительство Соединенных Штатов не чинить искусственных препятствий переговорам по ОСВ и приступить к ним в ближайшее время. А до их возобновления мы предлагаем, чтобы обе стороны взяли на себя взаимное обязательство — не открывать новый канал гонки вооружений, не развертывать крылатые ракеты большой дальности морского и наземного базирования.

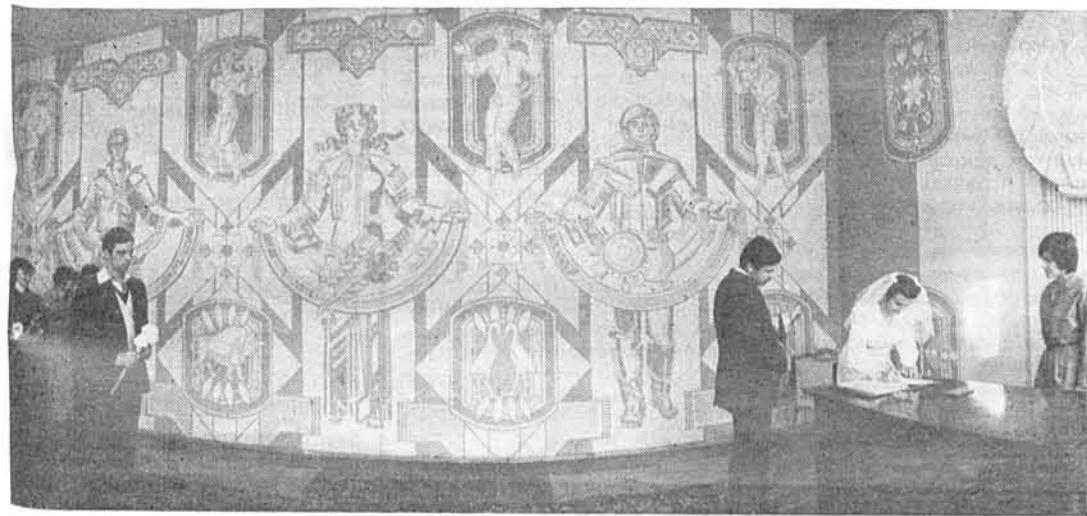
Мы вообще считаем, что обстановка в мире требует максимальной сдержанности обеих противостоящих друг другу блоков государств в их военной деятельности. Мы были бы готовы, например, договориться о взаимном ограничении действий военно-морских флотов. В частности, мы считали бы возможным условиться о том, чтобы подводные лодки — ракетноносцы обеих сторон были выведены из нынешних обширных районов боевого патрулирования, чтобы их плавание было ограничено взаимно согласованными рубежами. Мы также были бы готовы обсудить вопрос о распространении мер доверия на акватории морей и океанов, особенно на те районы, где пролегают наиболее оживленные морские пути. Словом, мы за то, чтобы возможно большая часть Мирового океана уже в ближайшее время стала зоной мира.

Таковы наши новые предложения по вопросам обуздания гонки вооружений и предотвращения угрозы новой мировой войны. Как видите, товарищи, наша партия и Советское правительство добросовестно выполняют наказ, полученный от народа, делают все, чтобы оправдать надежды трудящихся нашей страны, да и всего человечества на прочный мир, на чистое небо над мирной планетой Земля.

Gomel is one of the most beautiful cities of our republic. Here the artistry of Byelorussian town planners has given expressive force to the natural features of the city—the wide river and ancient parks. The facades of many houses are decorated with colourful and picturesque murals made with the help of ceramics, mosaic, natural stone and coloured plaster. Many of them are the works of young artist-monumentalist Vladimir Evtuhov. Seven years ago he graduated from the Byelorussian State Art and Theatrical Institute and now gives all his talent and forces to make his native city of Gomel still more beautiful.

ON PHOTOS: 1. Vladimir EVTUHOV in his studio. 2. One of the works of Vladimir EVTUHOV is the decoration of the Hall for Wedding Ceremonies in Gomel.

SOVIET PROBES ON VENUS

Another area of Venus explored on March 5, 1982, when the descent module of the automatic interplanetary probe Venera-14 entered the Venerian atmosphere and soft-landed east of the Phoebal region. It took a soil sample and carried out a direct analysis of the sample a thousand kilometres from the landing site of the Venera-13 descent module. New panoramic pictures of the Venerian surroundings have been transmitted back to the Earth.

The Venera-14 station was launched into an interplanetary trajectory on November 4, 1981.

Much research was carried out during the module's flight in the Venerian atmosphere and after landing. Experiments were conducted with the aim of studying the chemical and isotope composition of the atmosphere and of the clouds; the structure of the cloud layer, as well as of scattered solar radiation; and electric discharges in the atmosphere were registered.

Scientific and technical experiments and investigations of the soil conducted in temperatures of 465 and at pressure of 94 atmospheres included the transmission of panoramic pictures of the surroundings taken through colour filters, as well as the measurement of electrical conductivity, of the physical and mechanical properties of the soil and the evaluation of the seismic activity of the planet.

Topic Number One

Interview with writer
Vasil BYKOV

There is a common grave just outside the village of Bolshaya Severinovka near Kirovograd. One of the names on the modest marker is that of Lieutenant Vasily Vladimirovich Bykov.

Actually Bykov was only wounded in that battle near Kirovograd. Luck preserved him for life and literature. We have come to enjoy and cherish his books—Sotnikov, Obelisk, His Battalion, The Kruglyansky Bridge, The Wolf Pack, to mention just a few—so much that we shudder at the thought that they may never have been written, and the author might be dead.

Why does he have a life-long commitment to the theme of war? When I put this question to him he was silent for a long time before answering. Perhaps he was remembering how he was the commander of a battery, how he led his platoon in attack, and how his friends died.

«War struck at the heart of all of us», he said. «Those who survived its inferno still see it in their dreams. It is the war, not I, that is to blame for the fact that I write about nothing but war.»

«As we marched from Stalin-grad to Berlin.» Bykov con-

tinued, «many of us thought that this would be the last war on earth. It seemed then that the blood shed, the sacrifice and the devastation would never be forgotten. But today everyone sits on top of a powder keg.

«Can a writer stay calm in the face of all this? I am convinced that war will continue to be Topic Number One for a long time to come. Why are we being surrounded by military bases and nuclear missiles are being aimed at us? No, I cannot help writing about war.»

There is a stack of type-written pages on the writers' desk. It is a newly-finished story, also about war.

What do you think is the main thing about war books?

«There was a time,» says the writer, «when critics referred me to the category of writers about 'trench truth'. I don't know what they meant by that, but to me the truth of the trenches is the psychology of a man who is face to face with the enemy or whose trench is being ground in by a tank. Aren't we all curious to know what a person expe-

riences in such a moment? I am convinced that there is still a lot we do not know about this experience, and our literature has still to do a lot of research into something which is, alas, fading from the nation's memory along with the people who lived at that time.

«I hope that along with some others, I have managed to revive a small fraction of the great war, the part often referred to as the soldier's truth. When writing you feel that something is coming through, but when you finish there is always a feeling of discontentment: I should have tackled it another way.»

What do you cherish most about your characters and books?

«In my own and others' works the answer has to be Truth. Each of us, because of the limitations of our personal experience, possesses only a fraction of the total truth of life. And we depend on the experience of others—our relations, friends and society as a whole—for the major part of experience. What an artist contributes to art is the truth of his personal experience, his own understanding and interpretation of the world.»

Nikolai MATUKOVSKY

WHAT? ● HOW? ● WHY?

ARBITRATION

State arbitration and arbitration effected by ministries and state departments, are the two forms of arbitration existing in this country. The arbitration bodies of ministries and departments arbitrate disputes between enterprises and organizations that are subordinated to these ministries and departments. Disputes between enterprises and organizations subordinated to different ministries and departments are settled by State Arbitration bodies. The State Arbitration bodies settle many problems relating to the protection of the proprietary rights and interests of industrial enterprises, institutions and organizations in arbitrating different economic disputes. They help enhance public production, enforce agreements concluded between work collectives, supervise the observance of socialist laws and state discipline in fulfilling the plan targets and production agreement commitments.

A unified Union-republican system of State Arbitration bodies has been established in recent years in accordance with the directives of the CPSU Central Committee and the Council of Ministers of the USSR. The State Arbitration bodies in our Republic are attached to the Council of Ministers of BSSR and the Executive Committees of regional Soviets of People's Deputies.

State Arbitration bodies comprise the chief arbitrator, his deputies and state-appointed arbitrators. The number of people employed in these bodies is determined by the manning table. All disputes are settled by the state arbitrator and duly authorized representatives of the plaintiff and the defendant. The arbitrator plays a decisive role in settling the dispute; he conducts the proceedings at the meeting and thoroughly and impartially analyzes the cause of the dispute so that both sides in the dispute can reach agreement. On his own initiative the arbitrator can invite other people to participate in the proceedings and set up a commission of experts. He also has the right to make a final decision on the dispute.

Both the defendant and the plaintiff of an enterprise, organization or an institution, which seeks judgement against him, enjoy equal rights in the arbitration process. They both may familiarize themselves with the materials of the case, copy notes out of these materials, and run off as many copies of certain passages in the documents as necessary. However, it is not the very participation in the arbitration process as such that matters to them; it is the final decision that does.

Violation of state and contractual discipline, failure to comply with financial and payment regulations, supply shortage, failure to the contractual quality and quality requirements, such may be the matters in dispute. For instance, the Kalinkovichi meat-packing plant had violated the carcass meat processing flow chart and underpaid the collective and state farms which supplied cattle for slaughter. The State Arbitration body to the Executive Committee of the Gomel Soviet of People's Deputies made this meatpacking plant pay out the 5,317 roubles it was in arrears with three state and collective farms.

What does 'arbitration' mean? It is a court-room in its proper sense. However, it is a court-room without the criminal and his victim; it is a court-room in which the sword of justice is substituted by a fine ticket.

No doubt, material sanctions applied against those found guilty of spoilage and reject are an important means of combating violations of state discipline and public contracts. Special provisions stipulate that the suppliers and industrial enterprises found guilty of supplying off-standard products and guilty of shortage in weight have to pay a fine amounting to 20 per cent of the cost of the rejected products. The rejected products are not included in the sales target. State Arbitration bodies reveal certain shortcomings in the production management of enterprises and organizations when considering specific economic disputes. Materials on such shortcomings are forwarded to ministries and state departments, People's Control bodies and to the Procurator's Office to take legal proceedings against individuals directly responsible for manufacturing off-standard products.

Although there is no common point of view in Soviet jurisdiction literature as regards the legal essence of arbitration, for some consider it to be an 'economic court' and others to be a state control body, it is quite clear that arbitration is the 'most unique institution of the socialist society' which safeguards the rights of enterprises, organizations and institutions and governs relationships between partners in our economy.

GESTURE AS ART

Rukh, Byelorussian for «motion» or «gesture,» is the name of the ensemble founded 13 years ago by the Byelorussian Society for the Deaf. The artistic principle of Rukh is the synthesis of mime and choreography, with which the young men and

women in the group create compositions using folk elements and Byelorussian classics. Their movements are so harmonious; the dancers seem to feel the rhythm entirely by intuition. And they do, for all of Rukh's young artists are deaf-mutes.

Нядаўна па экраны краіны з поспехам прайшоў новы фільм вядомага рэжысёра, лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Ігара ДАБРАЛЮБАВА «Трэцяга не дадзена». У ім сродкамі кінамастацтва ўзноўлена некалькі гадоў з жыцця слаўнага сына беларускага народа Васіля Каржа — легендарнага партызанскага камандзіра, героя пасляваеннага мірнага будаўніцтва. Яшчэ не заціхлі дыскусіі вакол гэтай кінастужкі, а Ігар Дабралюбаў заглыбіўся ў новую, чарговую тэму.

Як узнікае задума фільма, што з'яўляецца для рэжысёра штуршком да пошукаў — з гэтага і пачалася ў нас размова. — Я паставіў не многа карцін, і ўсе яны не падобны адна на адну. Сярод маіх першых і, дарэчы, любімых стужак «Іван Макаравіч» — аб вайне, аб тых непамерных маральных, і фізічных перагрузках, якія выпалі на долю народа. А праз дзесяць гадоў я стаўлю фільм «Расклад на пасляўтра» — пра школу, дзе ёсць і гумар, і лірыка, і даверлівы тон апавядання. А потым зноў іншая стылістыка: карціна «Трэцяга не дадзена» патрабавала фарбаў гераічных, тону — узвышанага.

У гэтай сувязі можа ўзнікнуць пытанне: ці не з'яўляецца гэтыя розныя фільмы сведчаннем маёй раскіданасці, адсутнасці генеральнай тэмы? Думаю, што не. Сапраўды, ёсць рэжысёры, якія ўсё жыццё верныя адной тэме, мяне ж заўсёды цікавіла жыццё ў яго розных, а часам і кантрастных праявах. Адсюль — розныя жанры, пошукі новых тэматычных гарызонтаў, асваенне яшчэ не даследаванага матэрыялу.

— У такім выпадку, што ж усё-такі аб'ядноўвае гэтыя розныя стужкі?

— Імкненне знайсці ў жыцці і паказаць на экране значны чалавечы характар, праз які глядачу становілася б зразумелай праўда часу. Гэта можа быць партрэт рэальна існуючага ў жыцці чалавека, як у выпадку з Васілём Каржом, іншы раз я спрабую стварыць

ці ў час другой сусветнай вайны. Мяне гэта аповесць адразу ж зацікавіла, разам з яе аўтарам мы стварылі сцэнары. У цэнтры будучай карціны — вобраз нашай зямляккі, лейтэнанта Французскіх унутраных сіл Надзеі Лісавец і яе сябровак.

— Напамінаць аб уроках мінулага — гэта задача заўсёды будзе стаяць перад мастацтвам. Але сёння, сапраўды, узнікла патрэба ў асэнсаванні мінулага дзеля сучаснага. Таму мы хочам у сваёй новай карціне расказаць аб людской салідарнасці перад тварам сусветнага зла, аб адзінстве дзеянняў, якое неабходна ўсім народам у гады выпрабаванняў. Нам важна напаміць, як барацьба супраць агульнага ворага згуртавала ўсе народы Еўропы, стварыла моцны, сапраўды інтэрнацыянальны рух Супраціўлення. Вось і ў лясах пад Вердэнам у адным страі з французскімі патрыётамі змагаліся рускія і югаславы, чэхі і італьянцы, французы і палякі. Наносычы ўдары па фашыстах, гэтыя інтэрнацыянальныя атрады дапамагалі Савецкай Арміі ў яе вызваленчым паходзе.

Наш фільм знаходзіцца ў самым пачатку шляху: на сённяшні дзень гатовы сцэнары, наперадзе — выбар натур, акцёраў. Большая частка падзей па сюжэту адбываецца ў Францыі. У гэтай сувязі нам бы хацелася адпаведныя здымкі правесці на тэрыторыі гэтай краіны і прыцягнуць да ўдзелу інтэрнацыянальны творчы калектыў. Думаецца, што ўдзел у фільме замежных выканаўцаў не толькі надаў бы яму большую праўдзівасць, але і стаў бы актам салідарнасці мастакоў розных краін у ажыццяўленні такой важнай тэмы. Гэта было б вельмі актуальна менавіта цяпер, калі ў свеце склалася трывожнае становішча.

Вяртаючыся да вашага пытання, яшчэ раз нагадаю: так, наш фільм расказвае аб мінулым, але яго пафас звернуты ў дзень сённяшні, у дзень заўтрашні, за які чалавецтва будзе несці адказнасць перад сваімі нашчадкамі.

Гутарку вёў
Леанід ПАЎЛЮЧЫК.

ФІЛЬМ ПРА МІНУЛАЕ СТВАРАЕЦЦА ДЗЕЛЯ БУДУЧАГА

ЗНАЙСЦІ ЗНАЧНЫ ЧАЛАВЕЧЫ ХАРАКТАР

Групавы партрэт, дзе кожны з герояў дабаўляе нейкі штрих да абагуленага вобраза нашага сучасніка. Скажам, у фільме «Вуліца без канца», прысвечаным будаўнікам новага горада, які вырас на месцы глухіх лясоў, не было галоўнага героя ў агульнапрынятым сэнсе гэтага слова. Карціна складалася з ланцуга мікранавел, з калейдаскопа характараў, кожны з якіх быў неабходны, кожны з якіх дапаўняў і пашыраў нашу ўяўленне пра сучаснікаў і плён іх працы.

— А цяпер вы зноў вяртаецеся ў мінулае. Я маю на ўвазе пастаноўку фільма «Дзяўчаты нашы за Вердэнам». Чым вас захапіла новая работа?

— Унікальнасцю жыццёвага матэрыялу, які амаль не быў яшчэ даследаваны нашым мастацтвам. Два гады назад журналіст Раман Ярохін апублікаваў дакументальную аповесць пра атрад савецкіх дзяўчат, якія змагаліся на зямлі Фран-

Жанчына і вайна — няма больш ненатуральнага спалучэння паняццяў... І калі нашы гераіні, якія ў мірным жыцці былі школьніцамі, пшчотнымі маці, сёстрамі, са зброяй у руках ішлі на баявыя заданні, калі яны без жалю знішчалі ворагаў, — значыць інакш яны паступіць не маглі. Што рухала гэтымі кволымі дзяўчатамі, дзе бралі яны сілы для таго, каб перанесці нечалавечы цяжкі і захаваць яшчэ пры гэтым абаяльнасць маладосці і бясконцай жаночай дабрывы? У пошуках адказу на гэтыя пытанні нам і бачыцца адна з галоўных задач фільма.

— Закранаючы тэму вайны, кожны здымачны калектыў імкнецца не толькі праўдзіва ўзнавіць мінулы час, але і асэнсаваць яго з пазіцыі сённяшняга дня. Інакш карціна многае страціць у сваім эмацыянальным уздзеянні на сучасных глядачоў, сярод якіх удзельніцаў вайны становіцца ўсё менш і менш.

РУПЛІВЕЦ МУЗЫЧНАЙ НІВЫ

Да 110-годдзя
з дня нараджэння
Васіля ЗАЛАТАРОВА

У музычнай гасцінай Саюза кампазітараў рэспублікі на вечар, прысвечаны выдатнаму кампазітару і педагогу, народнаму артысту БССР, прафесару В. Залатарову, сабраліся тыя, хто меў шчасце асабіста ведаць гэтага дзівоснага чалавека, ягоныя вучні — вядомыя дзеячы беларускага музычнага мастацтва У. Алоўнікаў, А. Багатыроў, А. Абельвіч, С. Нісневіч. Паслухаць іх успаміны пра славітага настаўніка прыйшлі прыхільнікі творчасці В. Залатарова, аматары беларускай класічнай музыкі.

...Піяністка кранула клавiшны раяля, і загучала музыка. Твары вучняў Васіля Андрэевіча зрабіліся задумнымі, трохі сумнымі. І красамоўнымі! Яны нібыта адлюстроўвалі згадкі, якія прыходзілі на памяць, абуджаныя знаёмымі і любімымі мелодыямі. Кожны, хто глядзеў на вучняў кампазітара, разумеў: прыгадваюцца ім урокі мастацтва, сустрэчы з ім.

А. Багатыроў пашанцавала быць у ліку першых студэнтаў, якія навучаліся ў класе прафесара Мінскай кансерваторыі В. Залатарова.

— Васіль Андрэевіч быў надзвычай цікавы, арыгінальны чалавек — расказваў Анатоль Васільевіч. — Педагог ён быў вельмі строга, патрабавальны. Таму нездарма не ўсе ягоныя студэнты-першакурснікі вытрымалі напружаны тэмп вучобы да апошняга курса. Але яго патрабавальнасць ніколі не была безадстаўнай. Справа ў тым, што Васіль Андрэевіч вельмі хацеў, каб мы сталі сапраўднымі музыкантамі. Ад таго так неміласэрна, часам, патрабавваў ад нас самаадданай працы. А зараз мы, ягоныя вучні, гаворым яму дзякуй.

Успаміны пра кампазітара-педагога дапаўняліся гучаннем яго твораў.

В. Залатароў пакінуў багатую музычную спадчыну — сімфонія «Беларусь», балеты «Князь-возера» і «Пальмяныя сэрцы»...

А вучні — слаўныя беларускія музыканты — хіба гэта не спадчына?

— Вельмі многім я абавязаны Васілю Андрэевічу, — расказваў У. Алоўнікаў. — Нашы адносіны педагога і студэнта неўзабаве перараслі ў сапраўднае сяброўства. Калі я ваяваў на франтах Вялікай Айчыннай вайны, а Васіль Андрэевіч, хаця і быў хворы, прадаваў у Маскве, мы перанісваліся. Ён не толькі навучыў мяне майстэрству кампазітара, адкрыў скарбніцу музыкі народаў свету, але выхаваў як чалавека, грамадзяніна. Я вельмі ўдзячны яму і шчаслівы, што маю гонар звацца яго выхаванцам.

Трэці год працуе міжшкольны мастацкі камбінат, што ў Савецкім раёне беларускай сталіцы. Зараз у ім займаюцца 670 вучняў старэйшых класаў з розных школ горада. Навучэнцам тут прадастаўляюцца ўсе ўмовы для творчага пошуку ў адной ці некалькіх з сямі спецыяльнасцей: мастацкае мадэліраванне і канструяванне вопраткі, мастацкая вышывка, графіка, мастацкае канструяванне, скульптура, мастацкая кераміка і мастацкая апрацоўка дрэва. Заняткі на камбінаце вядуць высокапрафесійныя мастацкі-педагогі. Яны дапамагаюць навучэнцам выяўляць і развіваць свае здольнасці.

Кожны з навучэнцаў атрымлівае тут не толькі максімум пачатковых прафесійных ведаў, але і магчымасць практычнай рэалізацыі іх.

НА ЗДЫМКАХ: выставачная зала камбіната; з захапленнем працуе Віталь КРАСНОЎ; практычныя заняткі па мастацкаму мадэліраванню вядзе Надзея ЯСЮКЕВІЧ; Наталля РАСТОЎЦАВА і Наталля СПАСКАЯ — будучыя графікі. Фота П. НІКІЦІНА.

ВУЧОНЫЯ РЭСТАЎРЫРАВАЛІ МАТЭРЫЯЛЫ «НЯСВІЖСКАГА ФОНДУ»

КНЯЗЕЎ РАДЗІВІЛАЎ

ЗБЕРАГЧЫ ДЛЯ НАШЧАДКАЎ

ПОСПЕХАМ УВЯНЧАЛАСЯ БОЛЬШ ЧЫМ ДВАЦАЦІГАДОВАЯ ПРАЦА МАЙСТРОЎ СПЕЦЫЯЛІЗАВАНАЙ ЛАБАРАТОРЫІ ЦЭНТРАЛЬНАГА ДЗЯРЖАўНАГА АРХІВА КІНАФОТАДАКУМЕНТАЎ БССР. ЯНЫ РЭСТАЎРЫРАВАЛІ І МКРАФІЛЬМІРАВАЛІ УНІКАЛЬНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ «НЯСВІЖСКАГА ФОНДУ» КНЯЗЕЎ РАДЗІВІЛАЎ.

Буйныя зямельныя магнаты Радзівілы, якія займалі вышэйшыя дзяржаўна-адміністрацыйныя і ваенныя пасады ў Вялікім княстве Літоўскім, Рэчы Паспалітай, Расіі і Прусіі, валодалі першымі беларускімі мануфактурамі і прыгоннымі тэатрамі, пакінулі нямала каштоўных сведчанняў аб грамадскім жыцці на тэрыторыі Белаі Русі. Статут прыгоннай павіннасці сялян Слуцкага княства, калектыўнае прахэнне галадаючых земляробаў маентка Налібок і фальварка Борычаў аб выдачы ім пазыкі хлебам, справы аб незаконным (без згоды ўладальніка) вячэнні і смерці ад пабоўў пастуха, дагаворы з замежнымі майстэрнямі аб арганізацыі розных вытворчасцей... на лацінскай, стараўрускай, польскай, іншых мовах.

— Фонд сапраўды унікальны, — загадчыца лабараторыі А. Капіца асцярожна перагортвае пажоўкля ад часу фаліянты ў цвёрдых вокладках. — Уявіце толькі: у ім сабраны амаль 25 тысяч спраў, а ў кожнай з іх па некалькі соцен дакументаў. Сапраўдныя скарбніца для вучоных. Тым больш, што на Беларусі самастойных архіўных устаноў не было да другой паловы XIX стагоддзя.

Зарадзілі і развіццё мануфактур на беларускіх землях, стан у розныя перыяды жалеапрацоўчай і чыгуналіцейнай, суконнай і цукраварнай, шкляннай і дрэваапрацоўчай прамысловасці, гандлю нашы эканамісты вывучалі (і вывучаюць) у многім на матэрыялах «Нясвіжскага фонду». Гісторыкі — маёмаснае і прававое становішча сялян, правядзенне зямельнай рэформы 1861 года, рух народных мас супраць прыгнатылікаў, «біяграфіі» беларускіх гарадоў. Супрацоўнікі лабараторыі дзяржаўнага архіва ўсе гэтыя гады не выключалі дакументы фонду з навуковага, скажам так, абароту. Яны бралі ў майстэрні нейкую частку матэрыялаў, вяртаючы яе па меры гатоўнасці, атрымлівалі новую. Чым жа было выклікана іх умяшанне?

Перш за ўсё спарэхнеласцю вельмі многіх вестуноў старадаўнасці глыбокай. Хоць і пісаны тэксты часта на моцнай апуцнай паперы стойкімі чарніламі, рэцэпт якіх дагэтуль невядомы, час сваё бярэ. А калі гэта пергамент, а не папера, і калі чарніла іншае... «Нясвіжскі фонд» значна пацярэў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Спачатку фашысты «выставілі» яго ў памяшканні без належных умоў, заняўшы сховішча пад казарму. А потым і зусім вывезлі ва Усходнюю Прусію, адкуль яго, зведаўшага вялікія страшы, нашы воіны вярнулі ў Мінск.

Спецыялісты лабараторыі «залачылі» абарваныя і сапсаваныя старонкі дакументаў, умацавалі іх асобнымі саставамі і дапаможнай паперай, перапіялі. А яшчэ — перазнялі на фотаплёнку.

— Альбіна Віктараўна, дваццаць чатыры гады карпатлівай працы калектыву мінулі. Што на чарзе?

Капіца запрашае ў цэкі. У рэстаўрацыйнай зале над сталамі са шкляным верхам, забяспечанымі падсветкай, схіліліся жанчыны. У белых халатах, са скальпелямі ў ру-

ках — чым не лекары? У размовы ўступаюць ахвотна, дапаўняючы адна адну. І атрымаўся вось такі калектыўны расказ:

— Перш чым трапіць на рэстаўрацыйны стол, старажытныя акты рукапісы пабывалі ў дэзакамеры. А потым ужо мы глядзім, якая дапамога патрэбна рукапісу. Выдаляем парафінавыя, васковыя плямы, падцёкі. Тут дапамагаюць скальпель, мяккая сцірка, іншы раз дыстыляваная вада. Зношаныя старонкі ўмацоўваем. Вось кандэсатарная, а вось мікалентная папера для іх падклейкі. Бывае, спачатку трэба разарваць часткі старонкі падабраць устык, літарка да літаркі. А краі ў лістоў абарваць, лічы, у кожнага. Акантоўку з моцнай паперы робім. Так, каб тэкст не пашкодзіць. Разумею, што трэба ўсё гэта багацце захаваць. Іншы раз возьмеш такі рукапіс, заглянеш у сярэдзінку — і чытаў бы, не адрываючыся.

А вось і тое, з-за чаго мы сюды ішлі з Альбінай Віктараўнай: новая работа. На сталі ў рэстаўратара рэдкіх і каштоўных кніг, рукапісаў і дакументаў Н. Сітнік — пухлая справа аб хваляванні сялян пяці паветаў Палацкага намесніцтва ў 1797 годзе. Мудрагелістай пісарскай вяззю — рапарт намесніцкага праўлення ў сенат аб ходзе хвалявання і яго падаўлення. Радкі ўказа Паўла I генералу Філосафаву аб прадастаўленні яму асобых паўнамоцтваў для ўціхамірвання. Ведамасці аб колькасці пакараных...

Лабараторыя — адзіная ў рэспубліцы, а сярод заказчыкаў — такія паважныя, як Цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў БССР (шчаслівы ўладальнік «Нясвіжскага фонду»), Цэнтральны дзяржаўны архіў Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва БССР. Так што, падкрэслівае загадчыца, работы хапае.

Важнейшая яе частка — стварэнне страхавога фонду, мікрафільмаванне. Найбольш каштоўнае з таго, што «вылечылі» рэстаўратары, тут жа, у лабараторыі, пераздымаюць на плёнку. Шматлікія даследчыкі будуць працаваць з фотапазітывам, не дакранаючыся да арыгінала. І ўсё ж на выпадак псавання або, як кажуць архіварысты, фізічнай гібелі дакумента, застаецца яго негатыўная копія.

Разам з Р. Янушэўскім, кіраўніком групы фільмавання, мы назіраем, як дакладна і хутка працуе Тамара Суміна — гаспадыня аднаго з фотаагрэгатаў. Разраўняла акуратна старонку, прыціснула яе паваротам ручкі да шкляннай паверхні стала, правяла экспанометрам на штанзе — у разліку на моцна пажоўкля ліст зрабіла напраўку ў асветленасці. Імгненне — і кадр ёсць. За мінуту я налічыў дзесяць кадраў. Заглянуў цераз плячо: «Рэвізскія казкі па Гарадоцкаму павету за 1795 год». Значыць, матэрыялы перапісу падатковага насельніцтва. Дзесяткі, сотні, тысячы рэвізскіх душ, вымушаных плаціць непасрэльны падатак і адбываць рэкруцкую павіннасць.

У гэтых кадрах, зробленых клапатлівымі жаночымі рукамі, жыве сама гісторыя.

У. ХІЛЬКЕВІЧ.

Выступае этнаграфічны ансамбль Баярскага дома культуры Мядзельскага раёна. Фота Б. ШАПІРЫ.

ПАЭЗІЯ КУЛЯШОВА ВАЧЫМА КРЫТЫКА

АКІЯН ВЕЧНАСЦІ

Творчасць народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова — яркая старонка ўсёй многанацыянальнай савецкай паэзіі. Яна прыцягвае ўвагу не толькі чытачоў, але і даследчыкаў. Пра майстэрства А. Куляшова, пра той уклад, які ўнёс ён у развіццё літаратуры, пісалі ў розныя гады Навум Перкін і Мікола Грынчык, Аляксей Кучар і Рыгор Барозкін... Сярод тых, хто воль ужо на працягу некалькіх гадоў пільна прыглядаецца да творчасці гэтага сьлыннага майстра слова, і крытык Варлен Бечык.

Многім чытачам даўно прыйшліся даспадобы яго паасобныя артыкулы. Яны друкаваліся на старонках рэспубліканскіх газет і часопісаў, а таксама ў кнізе «Свет жывы і блізкі» і ў калектыўных выданнях «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры» і «Беларуская савецкая лірыка». Дарэчы, некалькі гадоў назад на старонках «Голасу Радзімы» была змешчана гутарка крытыка з пісьменнікам.

Адным словам, перад намі той выпадак, калі даследчык, так сказаць, знайшоў менавіта свайго паэта і паступова, крок за крокам спацігае непаўторны свет ягонай творчасці, імкнецца як мага глыбей і паўней адчуць у ёй тое найбольш важнае і істотнае, што вылучае гэтага майстра сярод іншых і дазваляе гаварыць аб ім як аб яркай творчай індывідуальнасці. Пацвярджае правільнасць падобнай думкі факт выхаду ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» кнігі В. Бечыка «Шлях да акіяна», якая мае падзаглавак «Кніга пра паэзію Аркадзя Куляшова». Агаворымся адразу: не толькі пра паэзію. Так аўтар піша з-за сваёй сціпласці. На самай жа справе са старонак кнігі паўстае прывабны вобраз і Куляшова-чалавека, таварыша, грамадзяніна. Гэта тады, калі аўтар прыводзіць вытрымкі ваенных пісьмаў Аркадзя Аляксандравіча, спасылаецца на ўспаміны пісьменнікаў, у прыватнасці, Аляксея Зарыцкага, Аляксандра Твардоўскага, якія сябравалі з песняром.

Але галоўнае ў кнізе «Шлях да акіяна» — расказ пра куляшоўскую паэзію, імкненне спасцігнуць яе глыбінную сутнасць, яе надзвычайную інтэлектуальнасць, асабліва ўласціваю творам, напісаным паэтам у апошнія гады жыцця. У кнізе гаворыцца і пра пастаянную сувязь песняра з жыццём свайго народа, Бацькаўшчыны, тую сувязь, што аднолькава моцнай была і ў мірныя гады, і ў час суровых ваенных выпрабаванняў. В. Бечык карыстаецца значным, глыбока сімвалічным вобразам акіяна, заўважаючы: «Мы гаворым пра слова «акіян» у паэзіі Куляшова, а яно, гэтае слова, ператвараецца ў велічны і шматзначны вобраз, які не адразу паддаецца вызначэнню. Першаснае значэнне слова становіцца семантычнай асновай для многіх метафарычных вобразаў-сімвалаў: акіян душы, акіян жыцця, касмічны акіян, акіян вечнасці, нябесны акіян, акіян памяці. Гэтае слова ў Куляшова ўбірае па сутнасці ўсе вобразы і значэнні, якія ўвасабляюць духоўныя і жыццёвыя прасторы; становіцца сімвалам неабсяжнасці і неабмежаванасці, маштабнай меры турбот і супярэчнасцей, якія прылучаны сёння да кожнай чалавечай асобы і вы-

значаюць яе сучасныя патрабаванні і абавязкі».

Акіян паэзіі А. Куляшова пачынаўся, калі гаварыць таксама вобразна, з невялічкіх паэтычных раўчукоў. Паводле прызнання самога паэта, ён складаў вершы ўжо ў... чатырохгадовым узросце. Першы твор, які ўбачыў свет, быў надрукаваны ў 1926 годзе ў клімавіцкай акруговай газеце «Наш працаўнік». А ў 1930 годзе выходзіць яго першая паэтычная кніжка «Росквіт зямлі».

За гэты час адбыліся змены і ў біяграфіі маладога паэта. Ён скончыў школу, пачаў вучыцца ў Мсціслаўі ў педагогічным тэхнікуме, прымаў актыўны ўдзел у рабоце мясцовага філіяла «Маладняка». Як бачым, імклівыя жыццёвыя тэмпы і — не менш імклівы паэтычны ўзлёт. В. Бечык паказвае сённяшняму чытачу «ранняга» А. Куляшова, дае ацэнку яго тагачасным творам.

У адным з раздзелаў даследавання — «Па дарогах вайны» — далучаецца да творчасці паэта, якая нараджалася і гартавалася ў час суровых выпрабаванняў: «Ліст з палону», «Над брацкай магілай», «Балада аб чатырох заложніках», «Камсамольскі білет», паэма «Прыгоды цымбал» і іншыя. Яны былі напісаны і выраз у ваенныя гады. Што датычыць «Сцяга брыгады», то ў гэтым пераліку паэма заўсёды будзе стаяць першай, бо яна з тых твораў, якія нават у самай развітай літаратуры з'яўляюцца вельмі і вельмі не часта.

Пра пасляваенную творчасць А. Куляшова гаворыцца ў раздзелах «Толькі ўперад ісці...» і «За даялягядам — новы даялягяд...» У іх даследзецца, як паэт паступова, крок за крокам ішоў да сваёй «Новай кнігі», што з'явілася ў 1964 годзе і стала сцвярдзеннем «адзістства ўсіх бакоў жыцця, яго асабістых і грамадскіх ліній», засяроджаннем на роздуме пра лёс зямлі і чалавецтва. Пасля гэтай кнігі ў паэта пачалася новая паласа творчага ўзлёту. «Маналог», прысвечаны памяці сяброў-паэтаў З. Астапенкі і Ю. Таўбіна, паэмы «Цунамі», «Далёка да акіяна» і, нарэшце, «Варшаўскі шлях», «Хамуцус» (расказ пра Кастуся Каліноўскага) — гэта ўсё творы, якія будуць хваляваць яшчэ не адно пакаленне чытачоў.

Ды хіба толькі чытачоў? Знаёміцца з заключным раздзелам «На паўмільярдным кіламетры» і пераконваецца: творчасць А. Куляшова — тая ўрадлівая глеба, на якой добра калосыцца і іншыя таленты. Вопыт і ўрок куляшоўскай паэзіі дапамагалі і дапамагаюць творчым пошукам іншых беларускіх паэтаў — Аляксея Пысіна і Рыгора Бардуліна, Генадзя Бураўкіна і Ніла Гілевіча, Сцяпана Гаўрусёва і Петраўска Макаля.

...Прызнанне ў любові да творчасці і незабыўнага вобразу Аркадзя Куляшова — так у некалькіх словах можна вызначыць змест кнігі В. Бечыка «Шлях да акіяна». Няма сумнення ў тым, што да яе старонак з вялікай зацікаўленасцю звернуцца многія з тых, каго вабіць неўміручая паэзія аднаго са сьлынных майстроў беларускай літаратуры.

Аляксей МАРЦІНОВІЧ.

ЭКЗАМЕН ПЕРАД ГЛЕДАЧОМ

Традыцыйную справаздачу перад шматлікай аўдыторыяй глядачоў трымалі беларускія кінематографісты. Адначасова ў трох гарадах Мінскай вобласці — Маладзечна, Барысаў і Салігорску — праішоў кінафестываль «Беларусьфільм-81». Адсюль маршруты сямі творчых груп пралягалі ў калгасы і саўгасы, прафесіянальна-тэхнічныя вучылішчы і ВНУ, на працягаваліся прадпрыемствы. Сустрэчы працягваліся чатыры дні.

— Гэта ўжо шосты па ліку такі кінафестываль, — расказаў галоўны рэдактар кінастудыі «Беларусьфільм» Н. Пашкевіч. — У час фестывалю працаўнікі Мінскай вобласці ўбачылі фільм «Людзі на балоце» рэжысёра В. Турава паводле

«Палескай хронікі» народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа. Карціна аднаўляе падзеі першых гадоў Савецкай улады на Палессі. Стужка «Раскіданае гняздо» рэжысёра Б. Луцэнікі — экраннае прачытанне аднайменнай драмы Я. Купалы. У цэнтры ўвагі фільма «Кантрольная па спецыяльнасці» маладога рэжысёра Б. Шадурскага — важныя маральна-этычныя праблемы выхавання сучаснай студэнцкай моладзі. Работа Б. Гарошкі «Дачка камандзіра» расказвае аб дзеях Брэсцкай крэпасці.

Гледачы пазнаёміліся таксама з поўнаметражным дакументальным фільмам «Дзядзька Якуб» — аб жыцці і творчасці народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.

ЗРАБІЛІ ШКОЛЬНІКІ АЎТАМАБІЛЬ

Самі хлопчыкі гэтую машыну, якая свабодна ўмяшчаецца ў скрынцы ад чаравікаў, назвалі «ветравыдзімалкай». Напэўна, таму, што ў яе на багажніку ўстаноўлены лопасці, вельмі падобныя на крылы млына. Ад лёгкіх ветры яны пачынаюць хутка круціцца — і машына кранаецца з месца. Калі вецер моцны, мадэль развівае даволі вялікую хуткасць. Апошняя замежнае падарожжа, адкуль вярнуўся гоначны аўтамабіль з ветраным рухавіком, было ў Парыж. Там ён дэманстравалася на выстаўцы. А зрабілі яго школьнікі з Пінскай гарадской станцыі юных тэхнікаў.

Цяпер у Беларусі дзейнічаюць 43 такія цэнтры тэхнічнай творчасці. Іх работу аб'ядноўвае і каардынуе Рэспубліканская станцыя юных тэхнікаў. Па яе паверхх мяне вядзе метадыст па выстаўках Ірына Шніп.

У суднамадэльным гуртку стаіць дзелавы шум. Пахне драўнінай — тут ідзе работа над корпусам акіянскага лайнера. У суседнім пакоі юны канструктар Сяргей Чарбор, які майструе універсальны аграгратэхнічны прыбор, які важыць не больш за кілаграм. З яго дапамогай можна будзе змераць тэмпературу і вільготнасць глебы, узровень асвятлення ў цяпліцы, узважыць зерне.

Мы заходзім у аўтамабільную лабараторыю. Каля вокнаў стаяць такарны, фрэзерны і свідравальны станкі, на сталах раскладзены інст-

рументы. Хлопчыкі самі выточваюць дэталі. А гэта няпроста, таму што, скажам, мадэль «Жыгулёў» павінна быць да дробязей падобна на сапраўдную машыну. Пэтым на паборніцтвах суддзі асуджаюць канструктару балы за ступень адпаведнасці мадэлі свайму арыгіналу. Звяраюць кузаў, капот, колы, дзверцы.

Але галоўная вартасць — хуткасць. За некаторымі «малюткамі» не ўгнацца нават «Волзе». Не жарт — 200 кіламетраў у гадзіну паказваюць асобныя мадэлі. З імі выхаванцы станцыі неаднаразова перамагалі ці займалі прызавыя месцы на рэспубліканскіх і ўсесаюзных спаборніцтвах.

На станцыі мы сустрэлі і першакласнікаў, і дзесяцікласнікаў. Самыя малодшыя пачынаюць з агульнай падрыхтоўкі: вучацца атам тэхнічнага мадэліравання, выпальваюць па дрэву, займаюцца чаканкай. З пятага класа яны самі або па парадзе выкладчыкаў выбіраюць гурток. Іх на станцыі некалькі: авія-, аўта-, радыёмадэліравання, кіно і фатаграфіі, прамысловай і будаўнічай тэхнікі.

Ірына Аляксандраўна 12 гадоў працуе на станцыі. Якіх толькі вырабаў не бачыла яна за гэты час! Запомніўся «Сезам» — апаратура для кіравання станком з дапамогай галасу. Скажаш у мікрафон: «Пуск!» — ён запрацуе. «Стоп!» — станок спыніцца.

Работа магілёўскіх юных тэхнікаў Валерыя Аляксеева і Уладзіміра Рудага называецца мудрагеліста — «Канструкцыя для ўключэння лічыльнікаў абанента на аўтаматычных тэлефонных станцыях прастога шукання». Навінку хутка ацанілі сувязі. Прыбор устаноўлены цяпер на ўсіх тэлеграфіях абласных цэнтраў рэспублікі і ў многіх гарадах Савецкага Саюза.

Вядома, кожны тэхнік марыць стаць удзельнікам вялікай выстаўкі. За апошнія пяць гадоў праца дзядзій з Беларусі адзначана сотнямі медалёў ВДНГ СССР. Цяпер станцыя рыхтуе экспанаты да ўсесаюзнай выстаўкі ў Маскве. Адбіраюцца туды работы, арыгінальныя па задуме, цікавыя па выкананню. Такія, як электронная цацка «Разбудзі саву», станок для клёпкі кос, радыёкіруемы планетаход.

Леанід ЛАХМАНЕНКА.

біятлону Свена Тофельта. Вось яго змест.

«Па даручэнню Міжнароднага саюза на сучаснаму піцбор'ю і біятлону — УШПМБ хачу выказаць Вам найвысачэйшае захапленне і глыбокую падзяку за выдатную падрыхтоўку і правядзенне чэмпіяната Вашым камітэтам.

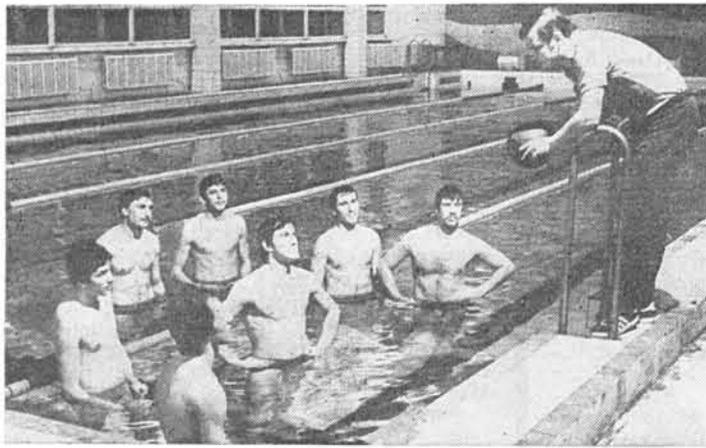
Я ўпэўнены, што выкажу думку ўсіх нацыянальных дэлегатаў, якія прысутнічалі ў Мінску, калі скажу: «Лепш зрабіць проста немагчыма!»
Далей: прадстаўнікі

УШПМБ, іншыя афіцыйныя асобы і ўдзельнікі ніколі не забудуць цёплую дружбу і шчодрую гасціннасць, якую праявіў Аргамітэт у адносінах да гасцей.

Усё гэта з'явілася важным укладам у далейшае развіццё цудоўнага спорту — біятлона.

Нарэшце: я прашу Вас перадаць усім членам камітэта наша шчырае захапленне і глыбокую падзяку.

Свен ТОФЕЛЬТ,
прэзідэнт».

Гандбольная каманда калгаса «Прагрэс» Гродзенскага раёна — адна з лепшых у краіне. Яна неаднаразова станаўлася ўладальніцай кубка ВЦСПС і чэмпіёнам БССР, была ўдзельніцай міжнародных спаборніцтваў у Румыніі і Польшчы. Зараз сельскія спартсмены рыхтуюцца да новых адказных гульняў. Гандбалісты ўзмоцнены трэніруюцца не толькі на пляцоўках, але і на лыжных трасах, у плавальным басейне.

НА ЗДЫМКАХ: на занятках у калгасным басейне; старшы трэнер В. ЧАСНІКАЎ з камандай на трэніроўцы.

Фота А. ПЕРАХОДА.

ЯВАР І КАЛІНА

Словы Я. Купалы

Музыка Ю. Семянкі

СПАКОЙНА

Пес- няй вяс- ны ле- бя- зі- на-
- ю, скі- нуў- шы з ім- ні- я ча- ры,
шп- чуп- ца я- вар ка- лі- на- ю
у сум- най да- лі- не над я- рам.
шп- чуп- ца я- вар ка- лі- на- ю
у сум- най да- лі- не над я- рам.

Песняй вясны лебядзінаю,
Скінуўшы зімнія каліна,
Шпчупца явар з калінаю
У сумнай даліне над ярам.

2 разы.

Лісцікі зеленай хваляцца
Небу панятлівай мовай,
Росамі мыюцца раніцай,
Песцяцца сонца паўднёвым.

2 разы.

Чуецца музыка дзіўная
У повесцях сонных імшараў.
Цешыцца явар з калінаю,
Скінуўшы зімнія чары.

2 разы.

БАСЭТЛЯ ЗАГУЧЫЦЬ ЗНОЎ

Апісанне такога струннага інструмента сустракаецца цяпер, бадай, толькі на старонках кніг па гісторыі музыкі. Малавядомая, па форме і канструкцыі падобная на віяланчэль, басэтля называлася яшчэ басоляй. Яна мела розныя намеры і тры альбы чатыры жылныя ці металічныя струны. У мінулым яна была распаўсюджана на Гродзеншчыне, у заходніх раёнах Міншчыны і Брэстчыны.

Басэтлю ў час адной з навуковых экспедыцый адшукалі работнікі навукова-даследчага музея старажытнай беларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Яе ўдалося знайсці на Піншчыне. Старажытны музычны інструмент хутка набудзе другое жыццё — яго рэстаўруюць. Пасля курсу «лячэння» і доўгага маўчання басэтля загучыць зноў.

Гэта адна з апошніх знаходак музея, які з'яўляецца часткай навуковай устаноў і сам вядзе даследчую работу. Музей існуе крыху больш за два гады, яго раздзелы ахопліваюць археалогію, этнаграфію і народнае мастацтва, старажытна-беларускі жывапіс, скульптуру, разьбу па дрэве, мастацкае ткацтва, апрацоўку металаў і кнігадрукаванне. Звыш 1500 экспанатаў і больш дзесяці тысяч іншых матэрыялаў захоўваюцца ў яго сховішчах.

Малады музей набыў шырокую вядомасць у рэспубліцы. Крыху больш чым за два гады «папаўненне» музея складала 3700 экспанатаў. Унікальнымі знаходкамі можна лічыць узоры старога жывапісу брэсцкага Палесся, мастацкага ліцця, рэльефнай і ажурнай разьбы XVII—XVIII стагоддзяў. У экспазіцыю трапілі тры старадрукаваныя кнігі, выдадзеныя ў Супраслі.

Музеям таксама вядзецца сур'езная навуковая інвентарызацыя рухомах помнікаў культуры, якія знаходзяцца ў старых будынках. Адначасова фарміруецца цэнтр навуковай дакументацыі. Зараз у яго распараджэнні налічваецца звыш трох тысяч навуковых апісанняў і столькі ж фотанегатываў.

Навукова-даследчы музей старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР намячае пашырыць экспазіцыйную плошчу за лік рэканструкцыі памяшканняў, пасля чаго на стэнды і ў вітрыны трапяць новыя экспанаты, з якімі наведвальнікі яшчэ не знаёмы. Зараз у друку знаходзіцца каталог гэтага спецаб'ява акадэмічнага музея, дзе будзе расказана аб усёй яго сучаснай экспазіцыі. Экспанаты ў каталог уласоблены ў 240 ілюстрацыях, частка якіх будзе каляровай.

С. РАТГАУЗ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 599

ПЕРІ

У БАСЕЙНЕ «АЛІМПІЙСКІ»

Усяму свету добра вядома беларуская школа скакуноў у ваду. Менавіта спартсмены нашай рэспублікі і задавалі тон у міжнародных спаборніцтвах на прызы «Вясеннія ластаўкі», якія трайшлэ ў маскоўскім спорт-комплексе «Алімпійскі».

А пераможцамі гэтага турніра сярод беларускіх спартсменаў сталі Уладзімір Алейнік і Ірына Сідарава. Другое месца ў Аляксандра Партнова.

ВОСТРЫ КЛІНОК РАМАНЬКОВА

Міжнародны турнір рапірыстаў, які праходзіць у Парыжы, сабраў фехтавальчыкаў з 22 краін. Пospеху тут дамогся неаднаразовы чэмпіён свету Аляксандр Раманькоў з Мінска. У фінальным паядынку ён перамог віцэ-чэмпіёна свету румына Петру Кукі з лікам 10:5.

ПРЫЗНАНЫ ЛЕПШЫМ

Руслан Караеў з Махачкалы, Уладзімір Мадасян з Краснарска і мінчанін Малхаз Мэрманішвілі сталі пераможцамі мемарыяла Дана Колава па вольнай барацьбе. Гэты спаборніцтва праходзілі ў балгарскім горадзе Хаскаве.

Сярод атлетаў 13 краін, што ўдзельнічалі ў турніры, лепшым прызнаны мінчанін Малхаз Мэрманішвілі, які трэніруецца ў прафэсійнага барца Аляксандра Мядзведзя.

ПАДЗЯКА УШПМБ

На імя першага намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР, старшыні Аргамітэта чэмпіяната свету на біятлону 1982 года ў Мінску В. Міцкевіча прыйшло пісьмо ад прэзідэнта Міжнароднага саюза па сучаснаму піцбор'ю і